

Sjung om studentens

I studentskandinavismens spår under första hälften av 1800-talet blomstrade den romantiska studentvisan. Lundasången fick sitt första stora erkännande genom studentmötet i Köpenhamn i maj 1839 då 150 lundastudenter besökte den nystiftade Akademiske Laeseforeningen. När ångfartyget nalkades köpenhamnsredan uppstämades Herman Säterbergs och Otto Lindblads nyskrivna VINTERN RASAT UT BLAND VÅRA FJÄLLAR. Självt var Säterberg dock ej med vid tillfället.

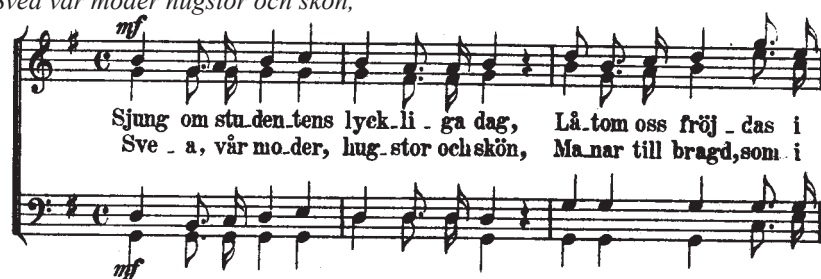
I Uppsala gavs Gunnar Wennerbergs GLUNTARNE ut 1849-51 och de kom att betyda oerhört mycket för studentromantiken. I uppsalakotterierna var Wennerberg den store inspiratören inte minst hos prinsarna Carl och Gustaf. Gustaf, sångarprinsen kallad, hade en mycket god tenorstämman och var en utmärkt pianist. Marscher, romanser, visor och manskvartetter komponerade han under sitt korta liv, sammanlagt finns femtiofem kompositioner bevarade. De mest kända är GLAD SOM FÅGELN I MORGONSTUNDEN och SJUNG OM STUDENTENS LYCKLIGA DAG, båda med texter av Herman Säterberg. Den sistnämnda får nog sägas representera den studentromantiska visans höjdpunkt med sin hyllning till den glada och ljusa studentuppfattning som behärskade seklets mitt. Den introducerades den 18 mars 1852 vid en studentkonsert till förmån för "nödlidande i Värmland".

*Sjung om studentens lyckliga dag,
låt oss fröjdas i ungdomens vår!
Än klappar hjärtat med friska slag,
och den ljusnande framtid är vår.*

*Inga stormar än
i våra sinnen bo,
hoppet är vår vän,
och vi dess löften tro,
när vi knyta förbund i den lund,
där de härliga lagrarna gro!
där de härliga lagrarna gro!
Hurra!*

Svea vår moder hugstor och skön,

*manar till bragd som i fornstora da'r;
vinkar med segerns och ärans lön,
men den skörd utan strid man ej tar.
Aldrig slockna då
känslans rena brand,
aldrig brista må
trohets helga band,
så i gyllene frid som i strid.
Liv och blod för vårt fädernesland!
Liv och blod för vårt fädernesland!
Hurra!*

Vårsång

musik: Prins Gustaf
text: Herman Säterberg

*Glad såsom fågeln i morgonstunden
Hälsar jag våren i friska natur'n,
Lärkan mig svarar och trasten i lunden,
Ärlan på åkern och orren i fur'n.
Glad såsom fågeln i morgonstunden
Hälsar jag våren i friska natur'n,
Lärkan mig svarar och trasten i lunden,
Ärlan på åkern och orren i fur'n.
Se, hur de silvrade bäckarna små*

Hoppa och slå,

Hoppa och slå

Vänliga armar kring tuvor och stenar!

Se, hur det spritter i buskar och grenar

Av liv och av dans,

Av liv och av dans

I den härliga vårsolens glans!

Se, hur de silvrade bäckarna små

Hoppa och slå,

Hoppa och slå

Vänliga armar kring tuvor och stenar!

Se, hur det spritter i buskar och grenar

Av liv och av dans,

Av liv och av dans

I den härliga vårsolens glans!

uti vårsolens glans!

Glad såsom fågeln i morgonstunden

sjunger jag våren i friska natur'n,

Sorgen där ilar från själen som blunden

ilar från ögat, som fågel från bur'n.

Glad såsom fågeln i morgonstunden

sjunger jag våren i friska natur'n,

Sorgen där ilar från själen som blunden

ilar från ögat, som fågel från bur'n.

Lunder och sjöar i vårdagens dräkt

Sänden er fläkt,

Sänden er fläkt,

visken alltjämt i mitt öppnade sinne

vårens och glädjens och barndomens

minne!

Ty sorgen förgår

Ty sorgen förgår,

som ett moln i den blommande vår.

Lunder och sjöar i vårdagens dräkt

Sänden er fläkt,

Sänden er fläkt,

visken alltjämt i mitt öppnade sinne

vårens och glädjens och barndomens minne!

Ty sorgen förgår

Ty sorgen förgår,

som ett moln i den blommande vår.

i den blommande vår

Källa.

Ljusets riddarvakt. Studentsången i Norden. Av Leif Jonsson. 1990.

Huru ljuvliga äro inte dina gårdar, Tumba!

HERMAN SÄTHERBERGS BARNDOMSTRAKTER.

DAGBOKSBLAD AV KARL ERIK LAGERLÖF

andra hållet. Här finns en gata som inte heter Tunagårdsvägen men Tunabergsvägen och jag följer den så långt det går och lite till. Ingenting. Återvänder till Brandstationen, resignerat, tar bussen igen, åker norrut till Hallunda via Alby, köper en karta på kommunalkontoret, den är betydligt bättre än den jag har, åker hem, slår upp i registret i Botkyrkaboken på Tuna gård. Tuna gård... Tuna gård.. Tuna gård, mumlar jag för mig själv. Där! Den brann ner till grunden 1955. Där den låg ligger nu en ... brandstation!

*...ligga ängarne i dagens lågor,
och i hunden dansa källorne.
Ja, jag kommer. Hälsen glada vin-
dar,
ut till landet, ut till fåglarne,
att jag älskar dem, till björk och
lindar,
sjö och berg, jag vill dem återse;*

Herman Säterberg ärvde Tuna gård efter mamman. Men säkert bodde han i Stockholm ock-så. Han var medicinprofessor och en pionjär in-om sjukgymnastiken. Selma Lagerlöf, som ju var halt, behandlades av honom i sin tidiga ungdom. Hon skriver om det i "Dagbok för Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf", författad när hon var 17 år som om den var skriven när det begav sig och hon var fjorton år, alltså 1872. Säterberg var då en känd poet.

Professor Säterberg hade sitt Gymna-stiskt-Ortopediska Institut i hörnet av Klara Östra Kyrkogata och Odengatan. I gången innanför porten till institutet brukade Selma knäppa händerna i muffen och be till Gud att Säterberg, som var så skicklig och lärd, snart skulle finna på något, som kunde bota hennes höft, så hon slapp gå och halta genom hela sitt liv.

Selma visste att Säterberg skrivit "Sjung om studentens lyckliga dag" och "Glad såsom fågeln" men var besviken på hans utseende. Han var inte vacker och strålande som en poet borde vara och som den poet varit som beundrades mest i Europa, Goethe. Tvärtom var han liten och mager och hade rödkantade ögon. Hyn var grå och mellan näsa och mun gick det djupa rynkor. "Han ser alltid sjuk och ledsen ut." En dag när hon råkade vara ensam med honom vågade hon sig fram med en fråga: "Är det roligt att skriva vers?"

- Ja, det är det, svarade professorn, men det är också roligt att rätta ut krokiga ryggar och göra stela leder böjliga.

Den fjortonåriga Selma Lagerlöf tyckte det var ett fint svar, men att han inte hade rätt. "För om jag kunde skriva vers, så skulle jag aldrig, ald-

rig vilja göra något annat."

Säterberg är glömd skulle många säga. Men han är i alla fall ihågkommen mer än de flesta svenska poeter som var i hans ålder 1872. Det är fortfarande med hans ord som hundratusentals svenska strupar varje vår brister ut i hänryckt sång: "Snart är sommarn här..."

När Herman Säterberg bodde vid

Karl Erik Lagerlöf är välkänd från sin långa tid som litteraturkritiker i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning och Dagens Nyheter. Han är docent i litteraturvetenskap. Bland hans böcker kan nämnas *Den unge Karl Vennberg*, *Dostojevskij liv och dikt*, *Idyll och polemik*, *Demokrati* och de litteraturhistoriska essäsamlingarna *"Strömkantringens år"* och *Kärlek*. Förra året kom han med en ny bok *I dagens lågor. Bot-kyrka, Sverige, Världen. Dagbok* (Carlssons 2003). I mycket handlar boken om inte-gration. Lagerlöf har gett oss tillstånd att publicera avsnittet om Wendela Hebbes vän Her-man Säterberg, där Wendela själv naturligtvis förekommer.

Tuna gård i Tumba där Herman Säterberg bodde i sin barndom brann upp 1955 men "Säterbergs lind" står kvar. I dag ligger Tumba brandstation strax intill.

Tisdag 8 maj 2001: En fulländad dag. Solen skiner, himlen är molnfri. Björkarna har musöron, lönnarna blommar, maskrosorna lyser i vägrenen, häggens klasar är redan synliga. En sån här dag ger kompensation för allt. Jag behöver inte bli ihågkommen efter min död!

Gräsplanen framför kontorsbyggnaden vid Tumba bruk är full av tusenskönor och svalört. Jag sätter mig på en av bänkarna, tar av mig tröjan och lägger den i plastkassen från Medelhavsmuseet, den med sfinxerna på.

Här i något av husen föddes Herman Säterberg, som tidigt i mitt liv – bildligt talat – lade vissa bestämda fraser i munnen på mig, ord ur "Vintern ra...", som jag hörde Glava manskör (med handlanden Josef Sekund som tenor) sjunga för längesen och som jag upprepar år efter år. "Himlen ler i vårens ljusa kvällar", säger jag tusen gånger varje vår, med början i mars.

"Solen kysser liv i skog och sjö", säger jag också några gånger. Eller sjunger:

Snart är sommarn här. I purpurvågor guldbelagda, azurskiftande ligger ängarne i dagens lågor...

"I dagens lågor". Jag ser det framför mig. Hans dröm om sommaren, när luften böljar över fälten, avdunstningens dallrande luft i hettan. Men det var inte här, inte just här han skrev detta utan vid Tuna gård. Sägs det. Jag reser på mig och går ett varv i parken bland de gula fälten av svalört. "Huru ljuvliga äro inte dina gårdar, Tumba". Tar ut kursen mot nordöst, snart står jag vid Tumba kyrka, där finns en busshållplats. Två pojkar, en svart och en vit, sitter på bänken och väntar på bussen. Jag ber chauffören säga till när vi är vid vägskalet.

- Vid brandstation?
- Ja, brandstation.

Snart är vi där och jag stiger av. Om jag går åt det här hållet finner jag nog Tuna gård? Men jag kommer till Hågelby slott i stället.

Här var det fint! Kafé i Klockhuset, och det är öppet! Kafé Anna Giertz. Dubbel ostmacka för 22 kronor. Kaffe. Skönt att vara inne i skuggan faktiskt.

Ingen vet var Tuna gård ligger, inte ens damen i receptionen. Hon ringer verkställande direktören. Han tror att man skall åka ner från rondellen vid

brandstationen och följa Tunagårdsvägen. Men han tror också att själva mangårdsbyggnaden är riven.

Jag går och sätter mig på en bänk i parken, tänker bli sittande ett tag och njuta av skuggan och stillheten. Folk ligger på gräsplanen och solar. En färggrann tupp promenerar omkring utan synbar restriktion. Sjön Aspen glittrar mörkt i solskenet. Reser äntligen på mig och går mot hållplatsen på andra sidan slottet och parkeringsplatsen. En buss drar förbi där borta på vägen.

Men där kommer en till! Jag är inte framme vid hållplatsen men höjer handen och damen vid ratten hinner stanna. Snart är jag tillbaka vid brandstationen, går över till andra sidan gatan, följer den söderut en bit, hittar Tunagårdsvägen och promenerar på den ett par, tre hundra meter, hindras sedan emellertid av en vägbom och en skylt: "Stopp. Smittorisk. Vi ber alla att inte besöka Hamra gård med omnejd. Gårdskon-toret/Ingvar Åstrand. 08-53030018".

Hamra gård men alltså inte Tuna gård. Går tillbaka till rondellen vid brandstationen och över vägen åt

sin skapare, och vandraren drages in i denna stämning. Det minsta ljud väcker hans uppmärksamhet: ljudet av ett fallande löf, en porlande bäck, ett flyende djur. Det prasslar, det hviskar, han tycker sig höra sitt namn ropas bakom träden...Är det elfvor eller troll, som följa honom?"

Torsdag 10 maj 2001.

Mulet och ganska kallt. Ska träffa Daniel vid ettiden. Skriver detta med vänster hand, har svåra smärtor i höger arm igen. Ska vara hos sjukgymnasten halv tolv.

Fredag 11 maj 2001.

Sitter på KB och läser om Wendela Hebbe. Hennes dotter Signe var operasångerska, mycket berömd. Hon skrev sina minnen, bland annat från somrarna på Hågelby i Botkyrka på 1840-talet. Hon lärde sig läsa av backstugumman mor i Korshaga. "Ofta kommo Almqvist, Hierta och Thomander utåkande tillsammans. Onkel Hierta körde ofta själv. Då var alltid kaffepannan prydd med en krans av blommor och matsedeln till middagen oftast stuvade abborrar och smultron och gräddde. Efter middagen packades aftonkaffet ned i en korg och så tågade sällskapet iväg efter dikesrenarna upp mot mors i Korshaga stuga. Almqvist beredvilligt bärande kaffekorgen. Wendela Hebbe ofta med sin gitarr."

Onkel Hierta – Lars Johan Hierta, Aftonbladets grundare och Wendela Hebbes älskare – var en av sin tids mest framstående intellektuella, i ständig opposition mot kung Carl XIV Johan.

Thomander var Johan Henrik Thomander, sedermera biskop. Vid den här tiden, 1840-talet, var han professor i moralteologi i Lund, men låg som riksdagsman i prästeståndet långa tider i Stockholm. I

Säterberg

KVARTETTEN SOM ÅT ABBORRE VID SJÖN ASPEN OCH SJÖNG TILL GITARR

Hebbe

Hierta

nordisk Familjebok kallas han genial mångfrestare. Där står vidare: "Det demoniska i T:s natur med dess skarpa motsatser förlänade hans tal och predikningar en egendomligt tjusande prägel. Han var i hög grad en det levande, improviserade ordets man." (Vår Lösen 1918, N. Algård)

Och Almqvist – det var ju Jonas Love, som vid den här tiden skrivit såväl "Amorina" som "Drottningens juvelsmycke" och prosastycken som "Kapellet", Skällnora kvarn" och "Det går an". På 1840-talet var han, i likhet med Wendela, en flitig medarbetare i Aftonbladet.

Det är fantasieggande att föreställa sig dessa tre i sällskap med Wendela Hebbe på besök hos mor i Korshaga, som man först tänker sig som en from gammal torpargumma med huckle men som kanske inte alls var sådan utan en modern 1800-talskvinna med radikala åsikter. Vad spelade fru Hebbe på sin gitarr? Kanske ett av Almqvists stycken. Faktum är att hon hjälpte honom

med korrigeringen av musiken till hans "Songes". Knappast spelade hon "Vendelas mörka lockar"? Kanske inte heller denna vågade sång om kärleken och döden, där ju kärleken och döden tycks vara samma sak.

Kom i skogen, sköna gosse, kom, o kom!

Här är dödens

liuvliga trädgård:

härifrån till ljusa stjärnors vackra himmel

gick din flickas ande.

Minns du, o

minns du mitt

Bröst då du sköt?

Kom i skogen, du min gosse, kom, o kom!

Här är rosor;

kyssar och döden:

Minns mina ögons färg, och kom!

Herman Säterberg, på 1840-talet en helt ung man, var inte med vid dessa tillfällen. Enligt Signe Hebbe gillade han inte Almqvist. Kanske var det för att han själv var rojalist och en stor beundrare av Karl XIV

Tuna, bodde Wendela Hebbe – Sveriges första kvinnliga journalist – på Hågelby, och de träffades ofta. Hebbe skrev i Aftonbladet och var mycket god vän med bladets grundare och chefredaktör Lars Johan Hierta, så mycket god vän att hon födde honom en pojke på utländsk ort. Han fick namnet Edward Faustman och blev far till Mollie Faustman, målarinna och författarinna och i sin tur mor till Hampe Faustman, skådespelare.

En annan person som Wendela Hebbe var god vän med och som också skrev i Aftonbladet var Jonas Love Almqvist.

Onsdag 9 maj 2001. Har kommit över Herman Säterbergs självbiografi. Har bland annat läst om en resa han gjorde sommaren 1840 från studierna i Lund hem till Botkyrka. I Kristianstad träffade han Jenny Lind och hörde henne sjunga. Det var i början av juli. Sedan gick han till fots långa sträckor, åkte hästskjuts längre, båt längst. Småningom anländer han med ångaren Gripen till Södertälje. Väl där tar han en "rapphöna" – en tvåhjulig hästkärra utan fjädrar – och "framskakas" av denna till Tumba.

Där möter honom hans mor och två systrar, och därifrån bär det av – till fots – till Tuna gård, där Botkyrka brandstation nu ligger: "Häriifrån promenerade vi tillsammans till vår sommarbostad, Tuna gård. Qvällen var så fridfullt lugn, solen sänkte sig i gullmoln mot den vestra horisontens rand, och sjön Aspen stod som en spegel – denna sjö, der jag så många gånger gungat i vår fiskarbåt. De täcka skogsdufvorna svingade öfver ekarnas kronor på den vackra Tuna holme och liksom helsade mig välkommen till hemmet, och min mor och mina systrar talade om hur

de längtat efter mig, och jag, hur jag gladdes att åter vara hemma hos dem. Man behöfver ej fråga mig hur allt detta kändes i hjertat!"

Så var alltså Herman Säterberg hemma i Botkyrka igen. Säkert tillbringade han sommaren på angenämaste sätt. Troligen var han ofta ute och fiskade på sjön Aspen. Om fiske-turerna där berättar han på ett annat ställe i sina memoarer: "En ymnig blad- och fräkenvass bekransar sjöns vikar, och emellan vassflockarna stimma i solskenet hela svärmar av gli. Sjön var i min ungdom mycket rik på abborrar, gäddor, mörtar och rudor. Vinternotarne gjorde sedermera ända på denna rikedom."

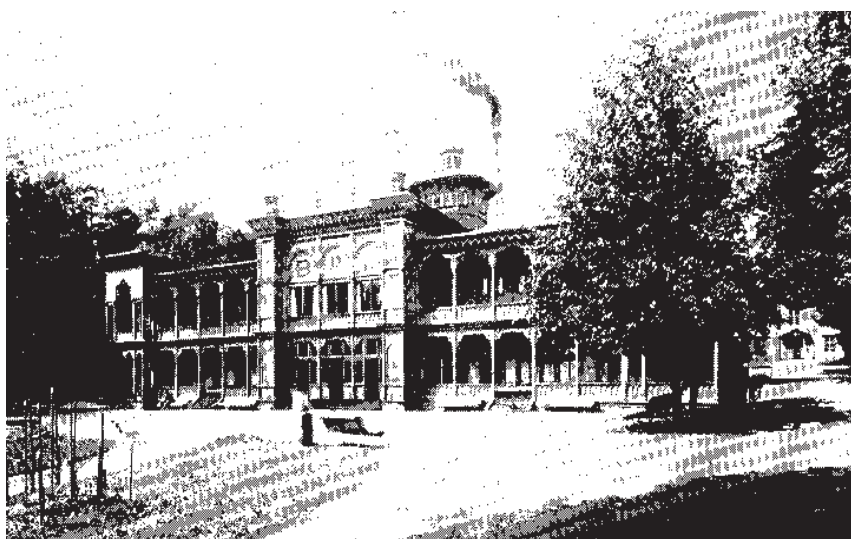
Herman Säterberg var född 1812. När han var femton år dog fadern, som var chef för Tumba bruk. Det innebar inte att familjen lämnade de trakter som idag sorterar under Botkyrka kommun. Modern köpte Nolingegård i Grödinge. Där bodde familjen på vintrarna och hade Tuna gård som sommarställe.

1830 avlade Carl Herman Säterberg studentexamen vid Uppsala universitet. 1835 blev han medikofilosofiekandidat. Åren därefter tjänstgjorde han vid Karolinska institutet i Stockholm som underläkare. I Lund blev han 1843 medicine doktor och erkänd specialist inom ortopedin. 1847 övertog han chefskapet för Ortopediska institutet i Stockholm, räddade det från nedläggning och ombildade det till Gymnastiskortopediska institutet. År 1857 företog han en resa till Tyskland och Frankrike för att närmare lära känna de ortopediska och sjukgymnastiska metoderna där. Han införde sedan "den Duchenneska elektriseringsmetoden för terapeutiskt ändamål" i Sverige.

Herman Säterberg var i själva verket den störste pionjären inom svensk sjukgymnastik på 1800-talet och ägde som sådan internationell berömmelse. Han erhöll pris i Paris för sina gymnastiskt- ortopediska instrument.

Mest omtalad var han dock i samtiden som författare, men hans dramatiska dikter och historiska skådespel har för längesedan fallit ur Sveriges minne. Detsamma gäller om merparten av hans rent lyriska produktion. Bäst är han i sin naturlyrik. En del av entusiasmen i "Vintern ra..." och "Glad såsom fågeln" finns också i hans skildringar i "Lefnadsminnen" (1896) av sina strövtåg som jägare och vandrare i skogarna kring Noringe. Ibland om vintern mötte han vargar, en gång såg han fem stycken stryka förbi gården. Ibland om hösten tyckte han sig höra röster i skogen. Han är en fullblodsromantiker där han vandrar i Grödingeskogen, naturen är som ett levande väsen för honom, han hör dess viskningar och rop, nästan som talade de personligen till honom: "...det är blott för den ensamme, ostörda vandraren som den djupa skogen talar sitt mest gripande språk och förtror honom sina hemligheter. Det monotona suset av vinden i trädens kronor förekommer honom som om de bundna naturandarna suckade efter förlossning och hviskade till honom om sin djupa trånad. Ännu mäktigare är den stämning som bemäktigar sig den ensamma skogsvandraren då dagen slocknar och skymningen lägger sig öfver nejden. Allt är nu så tyst och hemlighetsfullt omkring honom. Hela naturen är liksom sänkt i drömmar, eller kanske i bön till

Karl Erik Lagerlöf

Södertälje fashionabla badinrättning invigdes 1887 och hann upplevas av Säterberg. Efter en eldsvåda byggdes en ny, än fashionablare anläggning, som invigdes 1905. Redan 1848 invigdes den första kallvattenkurinrättningen i Södertälje.

År 1881 skrev Herman Säterberg tre artiklar om badortsstaden *Södertelge* i Svenska Familj-Journalen. Hundra år senare samlade Södertäljes stadsarkivarie Göran Gelotte dessa artiklar i ett rikt illustrerat särtryck under ovanstående vinjett. Vi har bätt Göran Gelotte berätta om Herman Säterbergs Södertälje i denna artikel. Göran är pensionerad som stadsarkivarie men fortfarande fullt sysselsatt nu främst med tredje delen av Södertäljes historia. Han tog också på sin tid aktiv del i räddningen av Wendela Hebbes Hus.

Ack, hur trevligt och intressant skulle det inte varit om Säterberg i en artikel skildrat hur det gick till vid en litterär salong hos damerna Hebbe vid Snäck-viken. Nu finns sådant bara frag-mentariskt beskrivet i brev och minnes-anteckningar. Dock kan man stundom läsa notiser i stadens tidning om vad som försiggick ute vid Snäckviken. En sådan infördes i Nya Södertelge Tid-ning i augusti 1868. Där beskrevs hur en manskör ur Sancta Ragnhilds Gille efter en konsert i S:ta Ragnhilds kyrka åtag ut till Snäckviken och bringat Signe Hebbe sin hyllning.

För eftervärlden är kanske Säterbergs tredje artikel från badortsstaden under sommaren 1881 den mest värdefulla. Där beskriver han stadens olika delar och bebyggelsen där. Det är intressant att läsa om namn och företeelser be-skrivna från den tiden. Namn som ännu lever kvar får sin belysning, gamla namn som nutiden glömt lyfts fram. Ett exempel är Amerika, ett område i sta-dens västra delar, nära Torekällberget. Säterberg nämner den skräpa som

för Badinrättningens ledning. Det fanns dock glädjeämnen och ett av dessa var den grupp av dåtidens "kändisar" som troget återkom år efter år och bidrog till att göra badortslivet attraktivt.

En av dessa "kändisar" var läkaren och skalden Herman Säterberg. Han hade fått sin utbildning i Lund och där förvärvat många vänner. En bland dem var kompositören Otto Lindblad. Säterberg hade även många litterära vänner och flera av dem brukade samlas sommartid i Södertälje. En kåsör i storstadspressen yttrade något i stil med; "under sommaren flyttar delar av Stockholmsparnassen ut till landet, till det täcka Telge".

Bland dessa i behaglig och frivillig, partiell kortexil fanns skalden Säterberg. Han tog då ledigt från sin verksamhet som ortoped och ägnade sig nästan helt åt litterära aktiviteter. I Södertälje fanns Wendela Hebbe och hennes döttrar i ett hus vid Snäckviken, norr om staden. Från 1863 och drygt ett par decennier framåt tillbringade fru Hebbe och döttrarna somrarna där. Huset vid Snäckviken blev rätt snart en samlingspunkt för litterära och musi-kaliska personer på kur i staden. En nästan självskriven gäst var Herman Säterberg.

I sina "Lefnadsminnen" som kom ut 1896 skildrar Säterberg Södertälje och dess omgivning i dåtidens lyriska toner. Ännu bättre kom detta till uttryck i de skildringar som infördes i Svenska Familj-Journalen under 1881. Herman Säterberg hade även en journalistisk talang och hans reportage från badorts-staden Södertälje är en källa att ösa ur för den som vill veta något om den tiden, sedd och upplevd av honom.

kortfattad, men ändå innehållsrik presentation av staden Södertälje och dess omgivning. Som turistinformation står den inte dagens produkter efter. Tekniska data har givetvis förändrats men geografiska noteringar är sig i stort lika. Säterberg blandar osökt in folklivsskildringar som ger även oss sentida läsare en god uppfattning om hur det var att vara badgäst i staden.

Huvudmålet för de flesta besökare var Badinrättningen. Staden i övrigt hade knappast något som lockade. En me-deltida kyrka och en samling rätt vanliga hus var inget som drog. Till detta kan man lägga det delvis oförtjänt dåliga rykte Södertälje hade sedan Bellmans dagar. Nationalskalden hade genom sin kända dikt om "Vällofliga Magistraten i T****" klassat staden som en tjuv-håla. Lilla Telge var dock inte ensamt om denna trista egenskap. Det första lyftet kom med Södertälje kanal som invigdes 1819. Nästa blev när Bad-inrättningen öppnades 1849.

Många hjälpsökande sjuka begav sig till staden med dess Kallvattenkur-inrättning för att söka bot för sina kräm-por. Tiden mellan behandlingarna till-bringade rätt många med litterära för-ströelser. Poesin stod högt i kurs och där kom Hermans Säterberg och hans diktning till sin rätt. Litterära grupper, och även kotterier, uppstod. En annan skald som tjusade publiken vid Badin-rättningen vid samma tid var Daniel Fallström. För eftervärlden är det dock Säterbergs friska reportage som bäst bevarat stämningarna från det avskär-made livet som badgästerna, eller badpatienterna, levde. En god portion av hövisk romantik och känslig natur-lyrik gör det än i dag rätt nöjsamt att läsa hans artiklar.

Badortstiden i Södertälje, som varade mellan åren 1849 - 1945, var ingen homogen epok. Där växlade höjdpunkter och svackor som i all verksamhet. Vädermässigt sämre säsonger och samhällsekonomiska downperioder fördystrade tillvaron

I sina Lefnadsminnen som publicerade 1896 när Herman Säterberg var 84 år berättar han om ett besök i Södertälje i sjuårsåldern.

År 1819, den 7 september, fick jag följa mina föräldrar till Södertelge, att övervara ka-nalens öppnande därstädes. Där såg jag nu för första gången Carl XIV, vilken hade anlänt till den lilla staden för att inviga det vackra fosterländska verket (Den lilla staden hade då, enligt säkra uppgifter, 917 invånare. Den har nu, år 1891: 4,209 innevånare).

Utefter kanalens stränder strålade om kvällen en mängd marschaller. Konungen rodde i en slup från Slussen till Saltsjö-torget, där han landsteg. Från land-ningsplatsen upp till gatan var utbredda blå mattor, smyckade med gula kronor. Alla beundrade konungens majestätiska gestalt och hållning. Av dagens festligheter erin-rar jag mig ej annat, än att i det lilla sten-huset vid det hörn av kyrkogården, som vetter mot stora torget, brann i vindskupan en sol, som gjorde god effekt mot den öppna platsen.

Ett litet stycke från slussen, ute på Mälar-viken, såg man ligga ett besynnerligt fartyg, utan segel, men försett med skovelhjul på sidorna, och med en reslig skorsten mid-skepps, ur vilken bolmade rök. Många män-niskor stod på stranden och gapade på det underliga fartyget, och jag hörde dem säga, att "det var Owens dumma påhitt". De kallade det: "eldjakten", och menade, "att blott de människor, som ville ta livet av sig, kunde vilja fara med sådana båtar, som gick med eld". Det skulle nog brinna upp på hemvägen, menade man. Detta var det första av Sveriges ångfartyg, och dess namn var Amfitrite.